

خواب و تعبیر خواب از حقیقت تا خرافه

خواب دیدن امری است که در طول زندگی انسان به دفعات بی‌شماری رخ می‌دهد و ذهن او را مشغول خود می‌کند. گاهی خواب دیدن او را به وحشت می‌اندازد و گاهی از آرزوهای دیرینه او خبر می‌دهد و گاه خواب خوش را بر او تلخ می‌کند یا پرسشی برای او ایجاد می‌کند و حتی گاهی حقایقی را برای اصلاح سیر زندگی و بازگشت به معنویت برای انسان می‌گشاید.

خواب دیدن امری است که در طول زندگی انسان به دفعات بی‌شماری رخ می‌دهد و ذهن او را مشغول خود می‌کند. گاهی خواب دیدن او را به وحشت می‌اندازد و گاهی از آرزوهای دیرینه او خبر می‌دهد و گاه خواب خوش را بر او تلخ می‌کند یا بدش، داء، اه احاد، م، کند، حت، گاه، حقایق، داء، اصلاح، سب، زندگ، ه بازگشت به معنویت داء، انسان، م، گشاید. این گونه امور باعث می‌شود مردم به خواب دیدن و معنی و مفهوم آن که اصطلاحاً تعبیر نامیده می‌شود، رجوع کنند و علت و تعبیر خواب خود را بدانند و شاید هم در این راه هزینه زیادی را متحمل بشوند تا عده‌ای که اصطلاحاً معبر خوانده می‌شوند، تعبیر خواب ایشان را بگویند.

اما این پرسش مطرح است که آیا خواب اصلاً تعبیر دارد یا چرا ما باید خواب ببینیم و چه علتی باعث می‌شود خواب در زندگی طبیعی ما تاثیرگذار باشد یا این گونه حرف‌ها تماماً خرافه است و اصل و اساسی ندارد.

چرا انسان خواب می‌بیند

انسان در زندگی روزمره خود با امور بسیاری سر و کار دارد که فکر او را به خود مشغول می‌سازد یا احساسات او را تحت تاثیر قرار می‌دهد. این قبیل امور در حافظه انسان ثبت و ضبط می‌شود و در عین حال فکر او را به خود مشغول می‌کند و بعد از این که جسم او از فعالیت روزانه فارغ شد و حواس ظاهری او بعد از خواب به حالت نیمه تعطیل درآمد، قوه خیال آنچه را در طول روز یا روزهای گذشته یا سال‌های قبل دیده است، به خاطر می‌آورد یا چند واقعه را با هم تلفیق می‌کند و به صورت مجسم در خواب رویت می‌شود.

اغلب خواب‌های انسان از همین امر تبعیت می‌کند؛ زیرا زندگی طبیعی او را بشدت مشغول می‌سازد و شادی‌ها و غم‌های آن، روح او را تحت تاثیر قرار می‌دهد و هنگام خواب، خیال که قوه مصوره نیز نامیده می‌شود، صورت اشیا را که در خود ذخیره کرده است، باز می‌کند.

از سوی دیگر روح انسان که در خواب از کارهای جسمانی فارغ می‌شود، مفاهیم معنوی و زیبایی‌های روحانی را جذب می‌کند و آنها را به صورت‌های مختلف که در قوه حافظه وجود دارد و برای انسان ملموس است، از قبیل اماکن مقدس و... به او نشان می‌دهد.

خواب‌های صادق و کاذب

به تعبیر حکمای اسلامی، خواب‌هایی که انسان از القائات مجردات (به تعبیری ساده تر فرشتگان یا امور معنوی) می‌بیند یا به وسیله تهذیب نفس از اتصال به ملکوت حاصل می‌شود، خواب‌های صادق اند و قابل تعبیر هستند.

این گونه خواب‌ها علاوه بر این که خود خواب معرف درستی آن است، نشانه‌هایی نیز بر آن گواهی می‌دهند، مثلاً این که یک خواب را فردی چند مرتبه پشت سر هم ببیند یا چند نفر همزمان یک خواب را عیناً ببینند یا این که در خواب اولیای خداوند یا امامان معصوم را زیارت کند.

درباره رویای صادق‌ه عزیزالدین نسفی از حکمای بزرگ قرن هفتم و هشتم عقیده دارد دو نوع خواب روی می‌دهد که یکی از القائات ملائکه سماوی است و دیگری از حواس درونی که آن خوابی که از حواس درونی است، از خیال و حافظه است و آن خوابی که از قسم حواس اندرونی باشد، اعتباری ندارد و تعبیر درستی نخواهد داشت، مگر تعداد کمی از این خواب‌ها که آنها را می‌توان تعبیر کرد.

اما حکما درباره رویای کاذب و چگونگی آن نظرات بسیاری ارائه کرده‌اند. از آن جمله ابن سینا در کتاب شفا می‌نویسد: «انسان تمام خواب‌هایی را که می‌بیند درست نیست که لازم باشد مشغول به فهم آنها گردد، زیرا قوه متخیله آنچه را از ملکوت بر نفس فایض می‌شود، محاکات [= حکایت کردن] نمی‌کند، بلکه بیشتر محاکات او وقتی است که این قوه از محاکات اموری که نزدیک به آنهاست، ساکن شده و اموری که به این قوه نزدیک تر است، پاره‌ای از آنها طبیعی و پاره‌ای ارادی است». (ابن سینا: 63: 184) و سپس بحث مفصلی می‌کند که آن خواب‌هایی که از این قبیل هستند با شرایط بدن (به تعبیر طب کهن اخلاط موجود در بدن) و حالات آن ارتباط مستقیم دارند و قوه خیال نیز از آن تاثیر می‌گیرد و این گونه خواب‌ها تعبیر ندارد.

همچنین در همین باره عزیزالدین نسفی یادآور می‌شود: «اگر در بدن آدمی یکی از اخلاط اربعه [=چهارگانه] غالب شود، مثلاً اگر صفرا غالب شود، قوت خیال چیزهای زرد مصور [=تصویر] می‌کند... همچون گل زرد و انجیر زرد و جامه زرد و موضع آتش که شعله می‌زند و مانند این. تعبیر این (خواب) آن باشد که خلط صفرا بر این بیننده غلبه کرده باشد. مصلحت آن باشد که دفع صفرا بکند و اگر نه بیماری‌های صفراوی پیدا آید». (نسفی: 86: 262)

این گونه خواب‌ها را در اصطلاح اضغاث احلام یا خواب‌های آشفته و پریشان می‌گویند که در آن بیماری‌های جسمی و فشارهای روانی و اجتماعی که در زندگی روزمره رخ می‌دهد، دخیل است و معنی و مفهوم درستی ندارد.

تعبیر خواب

خواب ها بر دو نوع صادق و کاذب هستند که خواب های کاذب تعبیر و مفهوم درستی ندارند، اما خواب های صادق دارای تعبیر و مفهوم هستند، اما این موضوع به مفهوم این نیست که برای تعبیر خواب باید به معبر یا کتب تعبیر رجوع نمود. برای توضیح بیشتر باید یادآور شد که تعبیر خواب برای هرکس متفاوت است؛ مثلاً اگر یک خواب را عیناً دو نفر مشاهده کنند، با توجه به شرایط روحی و حالات آنان، تعبیر خوابشان نیز متفاوت خواهد بود و این گونه نیست که یک خواب دارای یک تعبیر برای همه باشد و این امر مثل این است که یک پزشک برای همه بیماران با امراض متفاوت یک نسخه و یک دارو تجویز کند که این درست نیست.

پس خواب دیدن با توجه به شرایط خواب بیننده و حالات درونی او تعبیر می شود و تعبیر خواب علمی است که به استناد قرآنی به پیامبران و اولیای خدا داده می شود و از عهده هرکس برنمی آید، چنان که یوسف نبی، خواب آن دو زندانی را به علم الهی دانست و تعبیر کرد یا خواب عزیز مصر را که تمام کاهنان و معبران از تعبیر آن عاجز بودند را نیز یوسف پیامبر(ع) به علم الهی دریافت و تعبیر کرد، پس علم تعبیر علمی نیست که همه کس آن را بدانند و از عهده تعبیر درست برآید. اما نشانه های ثابتی نیز وجود دارد که میان مردم شایع است که مثلاً آب نماد پاکی و روشنی است و... که گفته شد باید با توجه به شرایط و شخص خواب بیننده تعبیر شود و معبر نیز انسان والا و آگاه از علوم الهی باشد.

پس مراجعه به کتب و معبران که با نوعی علوم مکنون و با اسباب رمل و اصطراب به تعبیر خواب اقدام می کنند، گمراه کننده است و انسان را در وهم و ترس کاذب می اندازد و از زندگی روزمره خود بازمی دارد و ممکن است خواب آشفته ای که گفته شد تعبیری ندارد و ناشی از تغذیه نادرست یا افکار روزمره باشد را با تعبیری عجیب و غریب همراه سازند.

این گونه تعبیرگران که تعبیر خواب را مایه معیشت خود قرار داده اند، با تلقینات خود سعی می کنند انسان را متقاعد کنند که خواب تو به این منظور بوده و این کار برای تو اتفاق خواهد افتاد و فرد در اثر تلقین باور کند که این کار اتفاق می افتد و نشانه های آن را نیز در زندگی خود مشاهده کند که این امر همان طور که اشاره شد از تخیلات و راهزنی های قوه خیال است که همه چیز را آن طور که می خواهد، نشان می دهد.

پس نتیجه این که تعبیرگران خواب بیشتر تلقین کننده هستند تا معبر و این خود انسان است که با باور کردن گفته های آنها، قوه خیال خود را به کار می اندازد و از هر چیز ساده ای نشانه ای برای درستی گفتار آنها می سازد.

منابع:

کتاب انسان کامل، عزیزالدین نسفی، هانری کربن و ماریژان موله، ترجمه سیدضیاءالدین دهشیری، طهوری 1386
روانشناسی شفا، ترجمه اکبر داناسرشت، امیرکبیر 1363

تعبیرگران خواب بیشتر تلقین کننده هستند تا معبر و این خود انسان است که با باور کردن گفته های آنها، قوه خیال خود را به کار می اندازد و از هر چیز ساده ای، نشانه ای برای درستی گفتار آنها می سازد.

هوشنگ شکری / جام جم